

ВІРА ЯК ЕКЗИСТЕНЦІЙНА СКЛАДОВА САМОУПРАВЛІННЯ ОСОБИСТОСТІ

Л.М. Газнюк, д.філос.наук, професор

Харківська державна академія фізичної культури, Харків, Україна

В рамках екзистенційно-антропологічних пошуків віри як одному із найважливіших феноменів людського буття надається самостійний статус існування. Віра як індивідуально-екзистенційна цінність являє собою фундамент для становлення цілісної особистості. Все життя людини, її цілі, бажання і вчинки є наслідком власної внутрішньої активності, вираженої в орієнтації її особистісної віри і впливу соціуму. Феномен віри актуалізується у зв'язку з наростаючою глобалізацією, яка вимагає від людини постійного пошуку власної ідентичності в мультикультурному світі з наростаючими тенденціями соціально-політичної байдужості і змінюваної один одного соціальної апатії і соціальної агресії. На фоні соціальної нестабільності, посилення проявів фанатизму, екстремізму, нігілізму, егоцентризму, а також соціального, релігійного і політичного плюралізму, актуалізується інтерес до проблеми самоуправління особистості.

Віра є невід'ємним елементом внутрішнього світу людини, яка задає їй певні ціннісні настанови і є необхідним механізмом як особистісного становлення, так і соціокультурного наслідування цінностей. Феномен віри доцільно розглядати не лише в контексті пізнання і комунікації, а як одну із граней самоуправління особистості. Дослідження віри як механізму виховання самостійної і сильної особистості, а також управління суспільним розвитком з допомогою ідеології в багатьох аспектах передбачає знання і розуміння внутрішньо особистісних і соціальних законів становлення. Їх динаміка, корінним чином змінюючи особистісне і соціальне буття людини, характеризує сучасну ситуацію як переломну, кризову. Саме в такі моменти особистість відчуває гостру потребу у вірі, яка підтримує особистість кожного на рівні індивідуального символу віри і об'єднує всіх разом навколо спільної ідеї. Особистість в контексті динамічної картини соціокультурного життя в цілому може бути осмислена через призму віри як освітньо-виховного механізму наслідування цінностей і самоуправління особистості. Визначення найвищої цілі і свідомий вибір її в якості головного сенсу власного існування є прерогативою індивідуальної віри людини. Ціннісна складова віри виступає як узагальнений показник направленості інтересів, духовних потреб, запитів особистості, включає в себе компоненти смислової і емоційної

поведінки. В контексті віри як екзистенційної складової буття важлива не стільки діяльність людини, скільки готовність діяти, зв'язана з її переживанням і ціннісним відношенням. Віра постає як особлива ідеологія, сформована індивідом для визначення життєвих смислів і цінностей. В контексті персонального буття віра як самоуправління визначає своєрідність духовного світу особистості, її індивідуальність, ступінь її відповідальності, а також допомагає людині формувати власні моральні зобов'язання, вимагати від себе їх виконання і проводити самооцінку здійснюваних вчинків. Віра формує внутрішню позицію особистості відносно світу, виражену у особливій налаштованості діяти певним чином. Налаштованість в конкретний момент часу визначає всі почуття людини, її думки і бажання, а тому стан людини є початковим моментом індивідуального існування.

Віра базується на почутті, не виключає інтуїцію, повагу і прийняття чужого досвіду і традицій. Вона формує впевненість, яку не можна виміряти ані у відсотках, ані будь-яким іншим способом. Віра завжди абсолютна. Змістовний компонент віри - особиста справа кожного, яка ніким і ніде не регулюється, не виражається в законах і цифрах. Це суб'єктивний, перманентний стан, який є внутрішньою детермінантою і формуючим началом всієї активності людини. Екзистенційна цінність віри проявляється через інтуїтивне осягнення світу і цілісне тлумачення утворених сенсів.

Феномен віри свідчить як про прагнення людини до досконалості, так і про її недосконалість. Віра об'єктивується через комунікацію, через поєднання буття екзистенції і трансценденції. Переживання людини, її емоційна активність проявляються у вольовому зусиллі, направленому на реалізацію власного життєвого потенціалу, сприяють появі віри, а в протилежній ситуації приводять до зневіри і відчаю.

Розкриваючи людині істинний сенс життя і його призначення, віра дозволяє зрозуміти, що для людини кожна дія, кожний вчинок, кожне бажання в житті є продуктом смислу. Віра виконує взаємозв'язані функції елементу особистісного самоуправління, стимулятора стабільності ініціативної поведінки, а також духовного медіатора цілісної особистості. Віра проявляється як прагнення особистості реалізувати свою смислову унікальність шляхом трансцендування через зв'язок з внутрішнім світом, через пошук сенсу життя, істинного призначення буття у світі та зв'язок з соціокультурним ідеалом.

Віра в соціокультурний ідеал постає як віра-права. Ідеал як форма цілеспрямованого конституювання майбутнього спирається на цінності, які утримують людину на певній лінії розвитку і протидіють

дестабілізуючим факторам. Ідеал не може здійснюватись сам по собі, і саме віра допомагає націлити людину на досягнення ідеалу, надає впевненості її діям, направляє і активізує її діяльність. Віра в ідеали у значній мірі залежить не від змісту ідеалу, а від індивідуального відношення до неї конкретної людини. Віра в себе (в своїй крайній формі - самовпевненість) постає як вихід за межі наявності себе реального. Самовпевненість людини у власній досконалості замінюється впевненістю в істині при усвідомленні власної неповноти і кінченості. Сутність такого акту віри прихована не лише у визнанні буття істини, але і у впевненості людини в тому, що істина буття існує і для неї. З часом істина може актуалізуватись у життєвому світі людини, і наявне змінюється істинним. Життєвий світ людини виступає конкретно-історичною основою взаємоузгодження досвіду, інтросуб'єктивної ідентифікації будь-якого сенсу світу, у просторі якого виявляється буттєва віра.

В умовах соціокультурної реальності, яка супроводжується розвитком засобів масової комунікації і «ущільненням» повсякденного життя, актуалізується проблема Чужого (не артикульованого Іншого), яка робить необхідною дію віри-довіри. Віра, яка проявляється у відносинах з Іншим, постає і як довіра до Іншого. В розвитку віри людська самореалізація, вся глибина її відношення до Іншого проявляється в почутті самовіддачі і втягнення в буття істинних цінностей. Довіра - це особливе внутрішнє відношення людини до людей і навколишнього світу, яке виражається в переживанні готовності і відкритості, супроводжується почуттям безпеки і комфорту. Віра-довіра масової свідомості як віра-вплив базується на механізмі соціального контролю в сферах соціального спілкування, дозволяє відштовхуватись від пафосу засудження «масової людини» та її «масової віри». Використання засобів масової комунікації з метою маніпулювання соціальними ролями індивідуумів, а також статусним і престижним споживанням ізольованих і антагоністичних соціальних груп, сьогодні уже приходить в протиріччя з суттю самих «інформаційних технологій» і потреб «інтелектуального капіталу». Віра-вплив як механізм сфери відтворення соціокультурного досвіду відбувається у трансформації в фантастичну, авторитарну форму віри, характерну для масових рухів і масового суспільства в цілому. Віра функціонує як основний механізм впливу суспільства і як фундамент довіри в комунікативних процесах. Віра-довіра є визначальною в комунікативних практиках, де пропонується ексклюзивний, індивідуальний обмін, позиціями, інформацією, смислами. Віра-довіра

безпосередньо реалізує себе в діалозі, який пропонує зближення особистості, розуміння індивідуальних контекстів і ситуацій співтворчості, саморозвитку і самоуправління. Спілкування постає як пошук і освоєння загального і співвідноситься з вірою-впливом, тоді як міжособистісна комунікація співвідноситься з вірою-довірою, складає основу соціальної ідентифікації.

Віра - це такий стан душі, який визначає чуттєво-вольову сферу людини і формується за рахунок її світоглядних установок, але стан душі може бути змінений завдяки набуттю нового досвіду і знання. Багатоманітність альтернатив самоідентичності являє собою різноманітність проявів індивідуального *ego* і породжуваного ним егоїзму. Буттєва віра повертає людину до самої себе до тих пір, доки вона не змінить своє відношення до очікуваного буття і не зміниться сама. Людина починається з віри, а тому руйнування віри приводить до руйнування людини. Переживання, які супроводжують віру, відіграють тонізуючу роль, покращують самопочуття людини, змінюють гостроту екзистенційної закинутості, викликає підйом душевних сил. Віра як стан виступає у вигляді певного внутрішнього ціннісного стержня, який забезпечує екзистенційну саморегуляцію і самоуправління.

Екзистенційні та комунікативні питання управління: матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції, м. Суми, 23-25 січня 2014 р. - Суми: Сумський державний університет, 2014. - Ч.1. – С. 38-41.